

**ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΤΖΟΑΝ ΜΕΡΒΙΝ ΧΑΣΣΥ (1907-2006)
ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ**

ΥΠΟ
ΙΟΥΛΙΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΖΟΑΝ ΜΕΡΒΙΝ ΧΑΣΣΥ (1907-2006) (Νεκρολογία)

Γνωστή διεθνῶς γιὰ τὴν μεγάλη προσφορά της στὶς Βυζαντινὲς Σπουδὲς ἢ Καθηγήτρια Τζόαν Μ. Χάσσυ (Joan Mervyn Hussey) ὑπῆρξε ἐξέχουσα ἐπιστῆμων μὲ διεισδυτικὴ κρίση, εὐρεία γνώση καὶ βαθιὰ κατανόηση τοῦ ἀντικειμένου της.

Ἡ Τζόαν Χάσσυ γεννήθηκε στὶς 5 Ἰουνίου 1907. Τὴν πρώτη ἐπαφὴ της μὲ τὰ γράμματα εἶχε μέσῳ ἰδιωτικῆς διδασκαλίας στὸ σπίτι. Ἀργότερα φοίτησε στὸ *Trowbridge High School for Girls* καὶ στὸ *Lycée Victor Duruy* στὸ Παρίσι. Ἀκολούθησε προπτυχιακὲς σπουδὲς Ἱστορίας στὸ Κολλέγιο St Hugh's στὴν Ὁξφόρδη, ὅπου συνέχισε τὶς μεταπτυχιακὲς της σπουδὲς ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Γ. Ντ. Ρὸς (W.D. Ross) καὶ ἀργότερα τοῦ Νόρμαν Μπέινς (N. H. Baynes) στὸ Λονδίνο, ὅπου καὶ ὀλοκλήρωσε τὴν διδακτορικὴ της ἔρευνα τὸ 1935.

Μὲ τὴν ἐνίσχυση τῆς Ἐνώσεως Πανεπιστημιακῶν Γυναικῶν (ὡς International Travelling Fellow of the Federation of University Women) τὸ 1934-35 καὶ τοῦ Κολλεγίου Girton τοῦ Καίμπριτζ (ὡς Pfeiffer Research Fellow) τὸ 1935-37, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ φοιτήσῃ στὸ ἐξωτερικόν. Τότε συνεργάσθηκε γιὰ κάποιο διάστημα μὲ τὸν διάσημο Βυζαντινολόγο Φράντζ Ντόλγκερ (Franz Dolger) στὸ Μόναχο καὶ ξεκίνησε τὴν ἔρευνά της στὰ χειρόγραφα μὲ τὰ ἔργα τοῦ βυζαντινοῦ λογίου Ἰωάννου Μαυρόποδος, ποὺ φυλάσσονται στὴν Hofbibliothek στὴν Βιέννη, στὴν Βατικανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὴν Ἱ. Μ. Ἁγίου Στεφάνου στὰ Μετέωρα. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἀσχολήθηκε ἐπίσης μὲ τὸν Ἅγιο Συμεῶν τὸν Νέο Θεολόγο. Ἀργότερα παρέδωσε τὶς σημειώσεις της γιὰ τὸν ἐξέχοντα αὐτὸ ἐκπρόσωπο τῆς Ὁρθοδόξου νηπτικῆς θεολογίας στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Βασίλειο Κτινοχεῖνη.

Τὸ 1937 ἡ Τζόαν Χάσσυ διορίσθηκε Βοηθὸς Λέκτωρ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μάντσεστερ, τὸ 1943 Λέκτωρ καὶ κατόπιν Ἀναπληρώτρια

Καθηγήτρια στο Κολλέγιο Μπέντφορντ (Bedford) στο Λονδίνο, και το 1950 Τακτική Καθηγήτρια Ίστορίας (Professor of History) του Πανεπιστημίου Λονδίνου, στο Κολλέγιο Ρόγιαλ Χόλοουεϊ (Royal Holloway), όπου διετέλεσε Διευθύντρια του Τμήματος Ίστορίας μέχρι την συνταξιοδότησή της το 1974.

Λόγω των ακαδημαϊκών υποχρεώσεών της την περίοδο αυτή ο χρόνος για έπιστημονική έρευνα ήταν περιορισμένος. Η διδακτορική της διατριβή είχε ήδη εκδοθεί σε ανεπτυγμένη μορφή το 1937 με τίτλο *Έκκλησία και Μάθηση στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία, 867-1185* (*Church and Learning in the Byzantine Empire, 867-1185*). Επίσης σε διάφορα έπιστημονικά άρθρα εξέδωσε τα πορίσματα της έρευνάς της για τον Βυζαντινό μοναχισμό, ένα θέμα που την απασχόλησε καθ' όλη την πορεία της. Αργότερα ασχολήθηκε με την έκδοση των δύο τόμων της Βυζαντινής Ίστορίας και Πολιτισμού στην σειρά *Cambridge Medieval History*. Ένω οι τόμοι αυτοί σχεδιάστηκαν άμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σε συνεργασία με τον Νόρμαν Μπέινς, τελικά εκδόθηκαν πολύ αργότερα (1965-6), γεγονός που *οφείλεται στο έξαιρετικά δύσκολο έργο να διαπραγματευθεί κανείς ένα τόσο ευρύ θέμα και να συντονίσει μια τόσο πολυδιάστατη ομάδα έπιστημόνων*. Ταυτόχρονα, ως Πρόεδρος της Βρετανικής Έπιτροπής Βυζαντινών Σπουδών συνέβαλε στην διοργάνωση του 13ου Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινών Σπουδών στο Λονδίνο το 1966.

Υπήρξε η πρώτη που εισήγαγε ειδικά και κατ' έπιλογήν μαθήματα (Special and Optional subjects) Βυζαντινής Ίστορίας και Πολιτισμού στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Πανεπιστημίου Λονδίνου, ενώ το 1957 εξέδωσε για τους φοιτητές της ένα μικρό εισαγωγικό βιβλίο με θέμα τον βίο και την ιστορία των Βυζαντινών (*The Byzantine World*) που παραμένει υπόδειγμα του είδους του. Το 1956 μετέφρασε για τους άγγλόφωνους φοιτητές της την κλασική μελέτη του Γεωργίου Όστρογκόρσκι (G. Ostrogorsky) *Ίστορία του Βυζαντινού Κράτους* (*History of the Byzantine State*), παρέχοντάς τους μία σύγχρονη γενική ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Για όσους είναι *έξοικειωμένοι με την διαδικασία μετάφρασης από μία γλώσσα σε άλλη, ή αξία αυτού του έργου είναι αυταπόδεικτη*.

Έν τώ μεταξύ το 1964 ανέκάλυψε τα έγγραφα του ιστορικού και φιλέλληνα Τζώρτζ Φίνλεϋ (George Finlay, 1799-1875) που βρίσκονταν προφανώς εγκαταλελειμμένα στην Βρετανική Σχολή Αθηνών. Κατά την

ἐπόμενη δεκαετία ἢ Τζόαν Χάσσου περνούσε κάθε Σεπτέμβριο στήν Ἀθήνα προσπαθώντας νά καταγράψει τήν συλλογή τῶν ἐγγράφων αὐτῶν. Τό 1973 ἐξέδωσε ἕνα εὐρετήριο (*Finlay Papers*) καί τό 1995 δύο τόμους μέ ἐπιλεγμένα ἡμερολόγια καί ἐπιστολές του (*The Journals and Letters of George Finlay*).

Τό ἐνδιαφέρον της γιά τόν Φίνλεϋ, ὅμως, φαίνεται ὅτι ἦταν πάρεργο. Τήν ἴδια ἐποχή (1970-84), μέ τήν ἐνθάρρυνση τοῦ Καθηγητῆ Χένρυ Τσάντουϊκ (Henry Chadwick), ἐργάσθηκε πάνω στήν ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στό Βυζάντιο. Τό ἔργο της ἐκδόθηκε τό 1986 μέ τίτλο *Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στήν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία (The Orthodox Church in the Byzantine Empire)* στήν σειρά *Oxford History of the Christian Church*.

Παράλληλα μέ τὰ ἀκαδημαϊκά καθήκοντα καί δραστηριότητές της, καθὼς καί τīs ἐπαφές καί δεσμούς της μέ εὐρωπαϊκά πανεπιστήμια, ἐπέδειξε ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά ἐκπαιδευτικὲς ἐξελίξεις τόσο σὲ πανεπιστήμια ὅσο καί σὲ σχολεῖα. Εἶχε ἐπίγνωση ὅτι ὁ πανεπιστημιακὸς φοιτητῆς διαμορφώνεται σὲ μεγάλο βαθμὸ στό σχολεῖο. Γιὰ πολλὰ χρόνια διετέλεσε κύριος ἐξεταστῆς τῆς Ἐπιτροπῆς Τοπικῶν Ἐξετάσεων τοῦ Καίημπριτζ (Chief Examiner for the Cambridge Local Examination Board) καί ὡς πανεπιστημιακὸς δάσκαλος στό Λονδίνο εἶχε ἐπαφές μέ ἀναπτυσσόμενα πανεπιστημιακὰ Κολλέγια ἐκτὸς Βρετανίας. Αὐτὸ σήμαινε τὴν δημιουργία ἐκ μέρους της *καταλλήλων προγραμμάτων ὕλης πὸν καλύπτουν διάφορα ἐπίπεδα ἐκπαίδευσης* σὲ Πανεπιστήμια καί Κολλέγια στήν Τροπικὴ Ἀφρική καί στήν Malaya. Ἔτσι τῆς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἐπισκεφθεῖ πανεπιστήμια καί σχολεῖα στῆ Νιγηρία, Ἀνατολικὴ Ἀφρική (ἰδιαίτερα στήν Οὐγκάντα), Σουδάν καί Μαλαισία. Ἐπίσης διατηροῦσε στενοὺς δεσμούς μέ *εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια*. Τῆς ἀπενεμήθη ὁ τίτλος τῆς Ἐπιτίμου Ἐταίρου (Honorary Fellow) ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Σικελίας καί τὸ παλαιὸ της Κολλέγιο St Hugh's στήν Ὁξφόρδη. Εἶναι λυπηρὸ πὸν δὲν ἐπροτάθη ποτὲ ὡς ὑποψήφιὸ μέλος τῆς Βρετανικῆς Ἀκαδημίας καί τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

“Κοιτώντας πίσω”, ἔγραψε κάποτε σὲ ἕνα γράμμα της, “ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολὺτιμους δεσμούς μου μέ τὸ ἐξωτερικὸ, θὰ ἤθελα νά τιμήσω δύο ἀπὸ τοὺς δασκάλους μου στήν Ὁξφόρδη, Ε.Μ. Τζέιμσον (E.M. Jamison) καί Ε.Σ.Σ. Πρόκτορ (E.S.S. Proctor), πὸν μοῦ ἐνστάλλαξαν στὰ προπτυχιακὰ μου χρόνια τīs ἀρχές τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης, τὸ

Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ που μου αποκάλυψε τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ἀκαδημαϊκῆς κοινότητας, τοὺς δικούς μου φοιτητὲς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου που τόσο συχνὰ οἱ συζητήσεις μαζί τους διαφώτιζαν τὴν ἱστορία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, καὶ πάνω ἀπ' ὅλους τὸν Νόρμαν Μπέινς που μοῦ ἔδειξε τὴν ἀπόλυτη ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴν ἱστορικὴ λεπτομέρεια καὶ τὶς εὐρύτερες συνέπειες τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἡ φιλία τοῦ ὁποῖου φώτισε τόσες ἄλλες πτυχὲς τῆς καθημερινῆς ζωῆς". Οἱ ἐπιστημονικὲς αὐτὲς ἀρχὲς ἀνταντακλῶνται ὄχι μόνον στὶς μελέτες τῆς Τζόαν Χάσσυ που ἀποτείνονται στὴν περιορισμένη ἐπιστημονικὴ κοινότητα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄρθρα της σὲ διάφορες ἐγκυκλοπαίδειες γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ. Σὲ ἀναγνώριση τῆς συνεισφορᾶς της στὶς Βυζαντινὲς Σπουδὲς ὁμάδα συνεργατῶν καὶ παλαιῶν φοιτητῶν της ἐξέδωσε τιμητικὸ γενέθλιο τόμο τὸ 1988 μὲ τὸν ἀρμόζοντα τίτλο *Καθηγήτρια*.

Ἄνθρωπος μὲ δυναμικὸ καὶ παράλληλα σεμνὸ χαρακτήρα, που συνδύαζε καλωσύνη καὶ ἀπλότητα, ὑπῆρξε ἐμπνευσμένη καθηγήτρια. Ἐνστάλλαξε στοὺς φοιτητὲς της τὶς ὑψηλὲς ἐπιστημονικὲς ἀρχές, καὶ τοὺς προσέφερε ἀπλόχερα βοήθεια καὶ κατεύθυνση στὴν ἔρευνά τους. Σὲ ἀνταπόδοση ζητοῦσε ὑψηλὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο καὶ ἀπόλυτη ἀφοσίωση στὴν μελέτη. Ὑπῆρξε ἕνας γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς παράδοσης τοῦ ἀφοσιωμένου καὶ ἀκέραιου ἐπιστήμονος.

Ἡ Καθηγήτρια Τζόαν Μ. Χάσσυ πέθανε στὸ Σάρορεϋ τῆς Ἀγγλίας στὶς 20 Φεβρουαρίου 2006, ἀφήνοντας πίσω της ἕνα σπουδαῖο ἔργο, γιὰ τὸ ὁποῖο αἰσθανόμαστε εὐγνωμοσύνη.

Ἰουλιανὴ Χρυσσοστομίδου
Ὁμότιμος Καθηγήτρια Βυζαντινῆς Ἱστορίας
Διευθύντρια
Hellenic Institute
Royal Holloway
University of London